

ČO BOLI MLADISTVÍ CHOVANCI ?

V trestnoprávnej a sociálnej oblasti boli prijímané opatrenia, ktoré sa napokon premietli do zákona č. 48/1931 Zb., o trestnom súdnictve nad mládežou. V prvom rade sa ukladala ochranná výchova v niektorom z výchovných alebo liečebných ústavov. Ak išlo o samoväzbu, tak len so súhlasom lekára. Zákon o trestnom súdnictve nad mládežou z roku 1931 bol však bez zodpovedajúcej náhrady zrušený iným trestným zákonom č. 86/1950 Zb., ktorým boli ustanovenia, upravujúce komplexne problematiku mladistvých, opäť začlenené do všeobecných trestnoprávnych predpisov.

Napríklad miesto trestu smrti, alebo odňatia slobody na doživotie, zákon stanovil u mladistvých trest odňatia slobody od 3 rokov do 15 rokov a v prípade vojenských osôb v činné službe (pravdepodobne išlo o **žiakov vojenských škôl**) pri zvýšenom ohrození vlasti trest od 10 rokov do 25 rokov, pričom zníženie týchto trestov bolo vylúčené.

Pri výkone ochrannej výchovy bol kladený dôraz na riadne vedenie a zabezpečenie prípravy chovanca na jeho budúce povolanie. Očakávalo sa, že takýto mladistvý splní očakávanie spoločnosti, že sa bude riadne chovať a pracovať.

Stagnujúca trestná legislatíva však nedokázala riešiť aktuálne špecifické bezpečnostné riziká u mládeže spojené s recidívou v páchaní niektorých trestných činov, najmä pod vplyvom alkoholu, s výskytom skupinovej trestnej činnosti, prepojením kriminality mládeže s kriminalitou dospelých a pod. Tento nepriaznivý vývoj zákonite vzbudil pozornosť politikov i odborníkov v oblasti výchovy, vzdelávania a sociálnej práce, ale nový a komplexný prístup trestania mládeže a realizáciu ochranných opatrení, sa už nepremietol do prijatia špecifickej legislatívy (pozri býv. trestný zák. č. 140/1961 Zb.).

Mladiství boli zaradovaní do pracovnej činnosti i mimo ústav a v odlúčených pracovných oddieloch (napr. v Chocni a Košumberku). V roku 1950 bola v Žacléři zriadená pobočka ústavu pre 70 chovancov, ktorí tu boli zaradení ako banícki učni. Popri pracovnej výchove bol kladený dôraz na uplatňovanie foriem vojenskej

disciplíny s čiastočným vojenským výcvikom, možnosť čítania povolených kníh, novín a časopisov, premietanie filmov a aktivity v záujmových krúžkoch (hudobných, divadelných, recitačných, speváckych a jazykových-ruština). Nedel'né odpoľudnia boli vyplnené športom (ľahká atletika, futbal, hádzaná, hokej, stolný tenis, rôzne hry a pochodové cvičenia). Raz týždenne boli uskutočňované kultúrne a zábavné večierky. Kultúrne súbory mladistvých mal možnosť vystupovať aj mimo ústavu, na verejnosti. Účasť mladistvých na týchto akciách bola povoľovaná so zreteľom na ich zaradenie do príslušného oddelenia, charakter a závažnosť ich previnenia a chovania. Činnosť ústavu zabezpečovali a organizovali príslušníci Zboru väzenskej stráže, občianski pracovníci a samospráva z radov mladistvých, schválená veliteľstvom ústavu.

Zásadné zmeny v úprave výkonu trestu odňatia slobody nastali po vydaní zákona č. 59/1965 Zb., o výkone trestu odňatia slobody, ktorý do značnej miery vychádzal zo Štandardných minimálnych pravidiel OSN pre zaobchádzanie s väzňami, vydaných v roku 1957. Účel výkonu trestu bol ešte definovaný v poňatí socialistickej výchovy s cieľom prevychovať odsúdeného v „riadneho pracujúceho človeka“, ale u mladistvých sa tiež zdôrazňovalo pod „riadnym pedagogickým vedením“.

Záver. Historický vývoj trestania mladých páchatel'ov nás poučuje, že v týchto prípadoch vývoj ukladania súdnych trestov prechádzal etapami spoločenskej pomsty, pokusov o odstrašenie a nakoniec sa ustálil na trestoch primeraných závažnosti trestných činov s cieľom napraviť osobu páchatel'a. Po vzniku ČSR boli predpoklady k náprave mladých páchatel'ov založené na ich mravnej výchove, spočívajúcej v presvedčovaní o neodvratiteľnosti trestu za spáchané skutky a na pestovaní mravnej zodpovednosti. Po roku 1950 bol však tento prepracovaný, komplexný a funkčný systém zrušený. Mladiství páchatelia boli trestaní všeobecnými súdmi iba s prihliadnutím na ich vek a príp. ďalším poľahčujúcim okolnostiam. Etické princípy ústavnej a ochrannej výchovy boli nahradené ideologickými požiadavkami, ktoré avšak pri uplatňovaní vo výchove mládeže boli často iba formálne a neúčinné.

JUDr. Marián Ď U R I N A